

РЕЦЕНЗІЯ

доктора психологічних наук, професора, професора кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету Шандрука Сергія Костянтиновича на дисертацію Стецюка Юрія Олеговича «Психологічні особливості формування медіаційної компетентності майбутніх соціальних працівників», поданої до захисту в разову спеціалізовану вчену раду ДФ 58.082.105 Західноукраїнського національного університету на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія

Актуальність теми дисертації.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи зумовлена необхідністю наукового уточнення психологічного статусу медіаційної компетентності у структурі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. У сучасних психологічних дослідженнях цей феномен нерідко постає як похідний від загальних комунікативних або конфліктологічних умінь, що ускладнює його теоретичну диференціацію та емпіричне вивчення.

У роботі порушується принципово важливе для психології питання: за рахунок яких внутрішніх психологічних механізмів формується готовність особистості до медіаційної взаємодії і яким чином ця готовність пов'язана з професійною ідентичністю майбутнього фахівця. Саме відсутність чіткого психологічного пояснення цього зв'язку обмежує можливості цілеспрямованого формування медіаційної компетентності у процесі фахової підготовки.

Актуальність теми визначається також тим, що автор звертається не до опису зовнішніх характеристик медіаційної діяльності, а до аналізу її психологічного підґрунтя — структури, умов і динаміки становлення медіаційної компетентності як цілісного утворення. Такий підхід дозволяє конкретизувати психологічний зміст підготовки майбутніх соціальних працівників і створює підстави для переходу від нормативно-орієнтованих до психологічно обґрунтованих моделей формування готовності до медіації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій у кваліфікаційній роботі визначається передусім коректністю постановки дослідницької проблеми та внутрішньою логікою її розв'язання. Автор послідовно вибудовує аргументацію від теоретичного обґрунтування психологічного статусу медіаційної компетентності до її емпіричної операціоналізації та експериментальної перевірки, що забезпечує цілісність і несуперечливість отриманих результатів.

Обґрунтованість ключових наукових положень підтверджується тим, що професійна ідентичність розглядається не декларативно, а як психологічна умова формування медіаційної компетентності, статус якої послідовно простежується на всіх етапах дослідження. Її включення до теоретичної моделі має чітке концептуальне підґрунтя і знаходить емпіричне підтвердження у встановлених взаємозв'язках з іншими структурними компонентами медіаційної компетентності, що свідчить про логічну й методологічну коректність цього рішення.

Висновки, сформульовані за результатами констатувального етапу, є обґрунтованими завдяки адекватному добору психодіагностичних показників і чіткому розмежуванню рівнів сформованості медіаційної компетентності. Вони не зводяться до опису емпіричних даних, а виконують аналітичну функцію, створюючи підстави для розроблення формувального впливу. Саме ця логіка переходу від діагностики до формування підсилює доказовий характер дослідження.

Особливу переконливість мають висновки, отримані за результатами формувального етапу, у межах якого реалізовано авторську програму формування медіаційної компетентності. Зафіксована позитивна динаміка показників після впровадження програми, підтверджена статистичним аналізом, дозволяє обґрунтовано інтерпретувати виявлені зміни як наслідок цілеспрямованого психологічного впливу, а не випадкових або зовнішніх

чинників. Це забезпечує причинно-наслідкову аргументацію сформульованих висновків.

Рекомендації, запропоновані у кваліфікаційній роботі, є обґрунтованими настільки, наскільки вони безпосередньо спираються на результати теоретичного аналізу й формувального експерименту. Вони корелюють із психологічним змістом авторської моделі та логікою реалізованої програми і не виходять за межі встановлених емпіричних закономірностей, що засвідчує їх наукову коректність і практичну доцільність.

Наукова новизна дослідження та одержаних результатів.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає у зміні ракурсу психологічного аналізу медіаційної компетентності майбутніх соціальних працівників – від інструментально-операційного до особистісно-процесуального. Притчому, медіаційна компетентність концептуалізується як самостійне психологічне утворення, формування якого зумовлюється не лише засвоєнням професійних дій, а, насамперед, становленням внутрішніх психологічних передумов готовності до медіаційної взаємодії.

Принципово новим є теоретично й емпірично обґрунтоване включення професійної ідентичності до системи ключових психологічних умов формування медіаційної компетентності. У межах роботи професійна ідентичність не розглядається як фоновий або супутній чинник, а виступає системоутворювальним елементом, що опосередковує розвиток інших структурних компонентів медіаційної компетентності та визначає цілісність її психологічної організації.

Новизна одержаних результатів виявляється також у побудові цілісної психологічної моделі формування медіаційної компетентності, у якій чітко визначено структуру, рівні сформованості та логіку розвитку досліджуваного феномену. Запропонована модель має не описовий, а пояснювальний характер, оскільки дозволяє інтерпретувати виявлені емпіричні закономірності як результат взаємодії конкретних психологічних механізмів.

Вагомим новим результатом є емпіричне підтвердження взаємозв'язків між структурними компонентами медіаційної компетентності та професійною

ідентичністю майбутніх соціальних працівників, а також обґрунтування рівнів її сформованості. Отримані дані розширюють наукові уявлення про психологічні детермінанти готовності до медіаційної діяльності й конкретизують зміст психологічної підготовки фахівців соціальної сфери.

Наукова новизна дослідження посилюється реалізацією формульованого підходу, у межах якого експериментально доведено можливість цілеспрямованого розвитку медіаційної компетентності шляхом впровадження авторської програми. Це дозволяє розглядати отримані результати не лише як констатацію наявних закономірностей, а як науково обґрунтоване підтвердження ефективності запропонованих психологічних умов.

Зміст дисертації та відповідність встановленим вимогам

Зміст кваліфікаційної роботи відображає послідовну реалізацію авторської наукової концепції та відповідає логіці розв'язання поставленої проблеми. Структура роботи дозволяє простежити, яким чином теоретичні положення поступово трансформуються в емпірично перевірювані гіпотези, а отримані результати – в узагальнення і практичні рекомендації, що відповідає вимогам до робіт на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія»

У першому розділі здійснено не лише аналіз наукових джерел, а й концептуалізацію предмета дослідження. Автор аргументовано визначає психологічний статус медіаційної компетентності, відмежовуючи її від суміжних понять і обґрунтовуючи доцільність розгляду як самостійного психологічного утворення. Саме на цьому етапі сформовано теоретичні підстави для включення професійної ідентичності до системи чинників формування медіаційної компетентності, що зумовлює подальшу логіку емпіричного дослідження. Такий спосіб побудови теоретичного розділу відповідає вимогам до аналітичної, а не оглядової частини кваліфікаційної роботи.

Другий розділ спрямований на емпіричну перевірку сформульованих теоретичних положень. Його зміст демонструє, що автор не обмежується

вимірюванням окремих психологічних показників, а здійснює цілісну операціоналізацію медіаційної компетентності відповідно до запропонованої моделі. Аналіз отриманих даних дозволяє виявити структурні зв'язки між компонентами медіаційної компетентності та професійною ідентичністю, що підтверджує коректність обраного теоретичного підходу і створює підґрунтя для подальшого експериментального втручання.

У третьому розділі реалізовано експериментальну перевірку можливості цілеспрямованого формування медіаційної компетентності. Авторська програма розглядається не як додаток до емпіричної частини, а як логічне продовження попереднього аналізу, спрямоване на перевірку практичної дієвості визначених психологічних умов. Зіставлення результатів до і після формувального впливу дозволяє обґрунтувати причинно-наслідковий характер виявлених змін і підтверджує експериментальну обґрунтованість отриманих результатів.

Загальні узагальнення, сформульовані в роботі, є наслідком інтеграції теоретичного аналізу, емпіричних даних і результатів формувального експерименту. Вони не носять декларативного характеру, а відображають реально виконану дослідницьку роботу, що забезпечує відповідність змісту кваліфікаційної роботи встановленим вимогам щодо наукової новизни, методологічної коректності та логічної завершеності.

Відсутність порушень академічної доброчесності підтверджується результатами перевірки дисертації у програмі «Strike Plagiarism», які встановили відсутність ознак плагіату та інших некоректних текстових запозичень.

Практичне значення результатів дослідження.

Практичне значення результатів кваліфікаційної роботи полягає у тому, що одержані теоретичні та емпіричні положення мають безпосередню цінність для системи професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. Дослідження не обмежується теоретичним аналізом проблеми, а пропонує психологічно обґрунтовані підходи до формування медіаційної

компетентності як складного особистісно-професійного утворення, розвиток якого може бути цілеспрямовано організований в освітньому процесі.

Практична цінність роботи визначається насамперед наявністю авторської моделі та програми формування медіаційної компетентності, ефективність яких підтверджено результатами формувального етапу. Це дає підстави розглядати запропоновану програму не як сукупність рекомендацій, а як науково апробований засіб психологічного впливу, що може бути інтегрований у процес професійної підготовки.

Важливе практичне значення мають також отримані емпіричні дані щодо рівнів сформованості медіаційної компетентності та особливостей взаємозв'язку між її структурними компонентами і професійною ідентичністю. Ці результати можуть слугувати основою для психологічної діагностики готовності майбутніх соціальних працівників до медіаційної діяльності та для індивідуалізації підготовки з урахуванням виявлених психологічних чинників.

Повнота викладення результатів у наукових публікаціях.

Основні теоретичні та методологічні засади, а також результати емпіричного дослідження, висвітлені у дисертації, отримали системне й достатньо детальне відображення у наукових публікаціях здобувача, зокрема у чотирьох фахових виданнях України з психології, віднесених до категорії «Б», а також у шести тезах доповідей, включених до збірників матеріалів всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференцій, що забезпечує належний рівень експертної оцінки та наукової перевірки отриманих результатів.

Опубліковані наукові праці здобувача демонструють виразну предметно-тематичну кореляцію з проблемним полем кваліфікаційної роботи та репрезентують ключові напрямки опрацювання теми формування медіаційної компетентності майбутніх соціальних працівників. Матеріали відзначаються концептуальною узгодженістю, аргументованістю наукових узагальнень і коректністю застосування понятійно-категорійного апарату

психології, що забезпечує термінологічну точність і наукову виваженість викладу.

Зауваження та дискусійні питання:

1. У кваліфікаційній роботі переконливо показано значущість професійної ідентичності у процесі формування медіаційної компетентності майбутніх соціальних працівників. Водночас у тексті не завжди чітко розмежовано, на яких етапах професійної підготовки професійна ідентичність виступає передумовою формування медіаційної компетентності, а на яких — результатом або супровідним ефектом її розвитку, що потребує більш явного концептуального уточнення.

2. Дискусійним у теоретичному плані є спосіб інтерпретації рівнів сформованості медіаційної компетентності, запропонованих у роботі. Виділені рівні є логічно обґрунтованими та емпірично підтвердженими, однак залишається відкритим питання, чи слід розглядати їх як послідовні етапи розвитку медіаційної компетентності, чи як різні типи її психологічної організації.

3. В емпіричному аналізі другого розділу встановлено низку статистично значущих взаємозв'язків між складовими медіаційної компетентності. Разом із тим психологічний зміст окремих зв'язків подано узагальнено, без достатнього розмежування їх функціональної ролі у структурі формування медіаційної компетентності, що могло б посилити інтерпретаційний рівень емпіричних результатів.

4. Авторська програма формування медіаційної компетентності, представлена у третьому розділі, є концептуально вмотивованою та логічно пов'язаною з результатами попередніх етапів дослідження. Водночас окремі структурні блоки програми та їх спрямованість на конкретні психологічні механізми могли б бути подані з вищим рівнем деталізації, що сприяло б підвищенню відтворюваності програми в інших умовах професійної підготовки.

Висновок про відповідність роботи встановленим вимогам МОН України.

Кваліфікаційна наукова праця Стецюка Юрія Олеговича на тему: «Психологічні особливості формування медіаційної компетентності майбутніх соціальних працівників» становить логічно завершене й методологічно вивірене дослідження, у межах якого отримано теоретично обґрунтовані та емпірично підтверджені результати, що характеризуються науковою новизною та практичною релевантністю. Запропоновані автором концептуальні положення й узагальнення розширюють і поглиблюють сучасні психологічні уявлення про механізми формування медіаційної компетентності у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

За формальними ознаками, змістом, науковим рівнем, новизною, теоретичною практичною значущістю отриманих результатів, а також за якістю їх оприлюднення, дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами від 21.03.2022 р. № 341, 19.05.2023 р. № 502 та 03.05.2024 р. № 507), а її автор, Стецюк Юрій Олегович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія..

РЕЦЕНЗЕНТ:

*доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології та соціальної
роботи Західноукраїнського національного
університету*

Сергій ШАНДРУК

Підпис	<i>Сергій Шандрюк</i>
Завіряю:	<i>Сергій Шандрюк</i>
НАЧАЛЬНИК ЗАГАЛЬНОГО ВІДДІЛУ	